

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
ЖУРНАЛІСТИКИ**

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

**КОНЦЕПТ *ТАНЕЦЬ / DANCE* В
УКРАЇНСЬКІЙ І АНГЛІЙСЬКІЙ МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ:
ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка II курсу

201М групи

Спеціальності 035 Філологія

(Українська мова та література)

Освітньо-професійної програми

«Філологія (Українська мова та література)»

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Попова Анна Олегівна

Керівниця: кандидатка педагогічних наук,

доцентка Мелконян В.М.

Рецензентка: кандидатка філологічних наук,

доцентка Лебедєва А.В.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ	7
1.1. Проблема визначення лінгвокультурного концепту в сучасній лінгвістиці.....	7
1.2. Концептуальна картина світу як засіб вираження світосприйняття людини	15
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ ТАНЕЦЬ / DANCE В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ	21
2.1. Концепт і лінгвокультурний термін «танець» у науковій та мовній картинах світу	21
2.2. Когнітивно-семантичний аспект дослідження лінгво- культурами ТАНЕЦЬ / DANCE в англійській та українській мовах	26
2.3. Специфіка вербалізації лінгвокультурами ТАНЕЦЬ / DANCE в англійській та українській мовних картинах світу.....	31
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
ДОДАТОК	48

ВСТУП

Дослідження концептів сьогодні є одним із перспективних і пріоритетних напрямів сучасної лінгвістичної науки, оскільки саме концепти дозволяють розглядати слово в контексті культури, пізнання і комунікації. Так як в структурі концепту відображаються ознаки, вагомі для відповідного народу, аналіз концептів допомагає виявити цінності визначеної лінгвокультури й особливості менталітету, що є особливо важливим для успішної міжкультурної комунікації. Концепти є елементами картини світу кожного індивідуума. Вони виникають у свідомості людини в результаті діяльності, осягнення світу, соціалізації, а точніше складаються з: її безпосереднього почуттєвого досвіду – сприйняття світу органами чуттів; предметної діяльності людини; мисленневих операцій із вже наявними в її свідомості концептами; з мовного знання; шляхом свідомого пізнання мовних одиниць. Концепт розглядається як образ, у якому втілено певні культурно-зумовлені уявлення мовців про навколишній світ.

Будь-який концепт характеризується не лише власне лінгвістичною, а й культурною інформативністю, оскільки в ньому спостерігаємо асоціативне нашарування різних культурних смислів на основне значення, зафіксоване у словниках, або культурні сугестії речі, виражені в слові. Зміни, що останнім часом відбуваються в ціннісній картині світу, дозволяють глибше зрозуміти і описати процес вербалізації концепту ТАНЕЦЬ / DANCE в українській і англійській мовах, а також простежити способи впливу цього поняття на внутрішній світ людей, що належать до різних етносів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізу концепту ТАНЕЦЬ / DANCE, що полягає в осмисленні його місця в українській і англійській національній концептосфері та в мовній свідомості, з'ясуванні змістового ядра досліджуваного концепту та

можливих його трансформацій, характеристиці мовних презентацій концепту, окресленні специфіки його структури та вияву в досліджуваних мовах.

Особливості мовного вираження окремих концептів вивчали, С.Воркачов [7], Н. Іванова [12], Р.Дірвен [45], В.Еванс [47], О. Кравченко-Дзондза [16], Л.Ніколаєнко [25], О.Понич [28], А. Приходько [33], М.Шишков [42], П. Щербо [43] та інші дослідники. Однак концепт ТАНЕЦЬ / DANCE ще не отримав належного висвітлення в лінгвістичних та лінгвокультурологічних студіях, незважаючи на його високу соціальну значущість у свідомості людини і суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тема кваліфікаційної роботи стосується комплексної науково-дослідницької теми кафедри української філології та журналістики Херсонського державного університету «Закономірності розвитку української мови і практика мовної діяльності» (№ 0117U001731).

Метою дослідження є дослідити семантику лексем на позначення концепту ТАНЕЦЬ / DANCE як фрагмента української й англійської мовних картин світу і концептосфер, проаналізувати особливості їх лексико-стилістичної вербалізації в мові, порівняти їх зміст у національній свідомості за допомогою лінгвотипологічного аналізу.

Зазначена мета передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) опрацювати наукові джерела, в яких розглядаються особливості становлення, формування, розвитку концепту;
- 2) схарактеризувати поняття «картина світу», «лінгвокультурний концепт»;
- 3) описати семантику мовних одиниць, що репрезентують концепт ТАНЕЦЬ / DANCE в українській і англійській мовах;
- 4) здійснити структурний аналіз концепту ТАНЕЦЬ / DANCE через

виявлення й опис лексико-семантичного поля;

5) прослідкувати особливості вербалізації концепту ТАНЕЦЬ/ DANCE.

Об'єкт дослідження – концепт ТАНЕЦЬ / DANCE в українській і англійській мовних картинах світу.

Предметом дослідження є мовні засоби вираження концепту ТАНЕЦЬ / DANCE в українській і англійській мовах, а також особливості його структури та змісту.

Для реалізації поставлених завдань у роботі застосовані такі **методи дослідження**: *метод суцільної вибірки* застосовано для формування картотеки лексем-асоціацій на позначення поняття «танець»; *контекстуальний аналіз* – для з'ясування особливостей лінгвокультурного контексту, що позначився на специфіці сприйняття концепту ТАНЕЦЬ / DANCE у досліджуваних мовах; *метод аналізу словникових дефініцій* – для визначення семантики понять «картина світу», «лінгвокультурний концепт»; *культурологічний аналіз* – для співвіднесення змісту концепту ТАНЕЦЬ / DANCE із загальнокультурною інформацією; *лінгвокогнітивний аналіз* – для з'ясування структури концепту ТАНЕЦЬ / DANCE; *перекладацький аналіз* – для перекладу англійськомовних лексем; *описовий метод* – для опису особливостей мовної реалізації концепту ТАНЕЦЬ / DANCE в українській і англійській мовних картинах світу, компаративний метод.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дослідження здатне розширити наявні відомості про національну специфіку структури концепту ТАНЕЦЬ / DANCE. У роботі здійснено спробу лінгвокультурологічного дослідження зазначеного концепту і проведено всебічний аналіз лексичного фонду української й англійської мов, які репрезентують і об'єктивують досліджуваний концепт в українській та англійській концептосферах.

Практичне значення роботи дослідження полягає в тому, що матеріали та положення роботи можуть бути використані у закладах

вищої освіти під час вивчення дисциплін: «Стилістика», «Лінгвістичний аналіз тексту», «Когнітивна лінгвістика», «Лінгвокультурологія»; у закладах середньої освіти на уроках української та англійської мови; під час підготовки до спецсемініарів, присвячених мовній картині світу та концептуальним дослідженням; написання рефератів, курсових робіт і доповідей.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювалися на кафедрі української філології та журналістики факультету української й іноземної філології та журналістики Херсонського державного університету, висвітлені в доповідях «*Концепт ТАНЕЦЬ/DANCE в англійській та українській мовних картинах світу: лінгвокультурний аспект*» на II Усеукраїнській студентській науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні тенденції та перспективи мовно-літературної освіти в Україні» (м. Глухів, 19–20 лютого 2020 р.); «*Вербалізація концепту ТАНЕЦЬ / DANCE засобами сучасної англійської мови*» на IV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми філологічних та лінгводидактичних студій третього тисячоліття у студентських дослідженнях» (м. Херсон, 19-20 травня 2020 р.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у двох одноосібних наукових публікаціях: «*Вербалізація концепту ТАНЕЦЬ / DANCE засобами сучасної англійської мови*» (збірник «Матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми філологічних та лінгводидактичних студій третього тисячоліття у студентських дослідженнях» / за заг. ред. І. В. Гайдаєнко. Херсон: ХДУ, 2020) та «*Структура лінгвокультурем «танець» і «danse» в українській і англійській мовах*» (Альманах «Магістерські студії». Випуск XX. – Херсон. ХДУ, 2020. – С. 92-95).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ

1.1. Проблема визначення лінгвокультурного концепту в сучасній лінгвістиці

У процесі розвитку лінгвістики постійно відбуваються зміни методів і концепцій мовознавчого дослідження. Нові наукові ідеї часто створюються на основі неприйняття чи заперечення вже відомих поглядів попередників. Однак певна кількість підходів уможлиблює здійснення комплексного аналізу питання сутності мови. Саме мова «як чітко упорядкована система мовних одиниць і явищ різних рівнів мови», як система «словесного вираження думок» [10, с. 23] є виразником бачення світу її носіїв, тому різнобічне дослідження мови через мовну картину світу є нині актуальним. На відміну від попередників (зокрема В. фон Гумбольдта), котрі розглядали «специфіку взаємодії мови з іншими мовами, мови та її зв'язку з різними періодами свого власного розвитку, мови та суспільства, мови та її внутрішньої структури», вивчення мови крізь призму мовної картини світу дозволяє комбінувати ці відношення в системі «світ – людина – мова» [21, с. 38].

На перший план у центрі мовного феномену виступають антропоцентричні одиниці, представлені як «творчий продукт їхнього носія, етносоціуму, що породив мовний феномен – ключовий елемент національної культури» [10, с. 23], тому аналіз мовних одиниць у системі антропоцентризму підвищує інтерес до ролі мови як основного виразника духовних цінностей людини і народу – творця мови і власне мови як творця її носія. Вартим уваги є те, що не лише людина впливає на мову, а й мова бере участь у формуванні

особистості.

Таким чином, мова – «не лише самоорганізована система мовних одиниць, а національний мовний організм» [10, с. 23], який розвивається і взаємодіє з різними сферами життя народу (історією, культурою, релігією, філософією, психологією, побутом, менталітетом, художньою творчістю).

Головним мірилом цінності реалій навколишнього середовища й насправді є людина – її тіло, почуття, стан, потреби й інтереси. Світ, котрий існує навколо, індивід сприймає як створений за «своїм образом і подобою». Людина – суб'єкт пізнання – є носієм певної системи уявлень, знань, думок про об'єктивну дійсність. Така система в різних науках має свою назву (картина світу, модель світу, концептуальна система світу, образ світу).

Із сучасного лінгвістичного погляду можна говорити про своєрідну мікро- і макросистему мови, котрі безпосередньо формують концепти, що репрезентують мовну і концептуальну картини світу.

На сучасному етапі розвитку мови норми та принципи концептології представлені в різних гуманітарних сферах, де спостерігається перетин різних наукових підходів і методів дослідження. Це демонструють різні позиції психолінгвістики, лінгвокультурології, лінгвістичної філософії стосовно самого поняття «концепт». Незважаючи на варіативність підходів, проблемні питання концепту ще остаточно не розв'язані. Слід зазначити, що з появою більшої кількості наукових теорій усе важче знайти оптимальний варіант тлумачення сутності поняття. Проаналізувавши різні підходи зарубіжних і українських лінгвістів до окресленої проблеми, спробуємо відобразити своє розуміння концепту і описати його головні ознаки.

Термін «концепт» став активно вживатись у мовознавчих дослідженнях у середині 80-х років ХХ століття, і для більшості

науковців загальним було твердження, що «концепт – це ментальна структура, яка репрезентує знання суб'єкта про певний фрагмент дійсності; основна форма здійснення поняттєвого мислення» [32, с. 57].

Проблемою вивчення концептів займалися різні науковці. Ще в першій половині ХХ століття С. Аскольд-Алексєєв запропонував вивчати це поняття з погляду психології. Концепт автор трактував як «певні думки, які замінюють нам у процесі мислення деяку кількість предметів одного і того ж роду... Концепти – це бруньки складних суцвіть мисленневих точностей. Під час звичайної «думки» ми обмежуємося викиданням цих бруньок, що з психологічного погляду є безформними і однаково характеризуються складною структурою можливостей» [цит. за: 35, с. 58].

Ідея концепту виявилась особливо важливою в річищі такого напрямку, як лінгвоконцептологія, швидкий розвиток якого припав на 90-ті роки ХХ століття. З'ясування національних особливостей слів, особливо на рівні семантики, вимагало певної мовної одиниці, яка, співвідносячи ознаки поняття і лексичного значення, окреслювала б нові особливості певного предмета. Водночас у праці Д. Лихачова був відображений історико-філософський підхід до розкриття поняття «концепт», що також став актуальним. Учений розумів концепт «як зерно першодумки, семантичний зародок слова», який виникає як «відгук на попередній досвід людини». За твердженням автора, концепт не просто замінює собою значення слова, він «розширює його, залишаючи місце для домислу, емоційної аури слова... Чим багатший є досвід людини, тим багатший концепт» [22, с. 5].

Лінгвокогнітивні праці Ю. Степанова ілюструють історичний аспект дослідження концептів: «якщо концепт складається із пластів різного часового виникнення, то потрібно відображати його еволюцію у вигляді певної послідовності чи ієрархії, структурними рівнями якої

будуть стадії концепту чи концепт в різні епохи» [38, с. 61]. Між цими рівнями виражаються відношення форми і змісту, завдяки яким наявні старі елементи стають зв'язною ланкою з кожним наступним рівнем.

У своїй розвідці «Константи: словарь русской культуры» лінгвіст наголошує на тому, що «концепти можуть «витати» над словами і речами, виражаючись як в одних, так і в інших, а ще передбачає кваліфікацію концептів як з мовного погляду, так і з погляду їх предметної реалізації. Зрештою, всебічний підхід (психологічний, філософський, культурологічний, лінгвістичний) до аналізу концепту дав змогу авторів описати природу концепту «як основного осередку культури в ментальному світі людини» [38, с. 42].

Академік Д. Лихачов запропонував термін «*концептосфера*». Автор слушно визначає «концепт як одиницю концептосфери народу, а концептосферу – як сукупність концептів нації, яка містить всі потенції концептів – носіїв мови» [22, с. 5]. Провідну роль у створенні і збагаченні концептосфери національної мови відіграють прозаїки, поети, носії фольклору, тому більшість концептуальних студій ґрунтуються на матеріалах прози ХІХ-ХХ століть, а також – сучасних літературних творів (як українських, так і світових).

Лінгвіст М. Шишков у праці «Изучение концептов: от парадигматики к синтагматике» окреслює своєрідний концептуальний «лексикон» і особливості взаємодії концептів та утворених ними систем. *Концептуальна система* – «система взаємозв'язаної інформації, яка відображає пізнавальний досвід індивіда на різних рівнях (включаючи довербальний і невербальний) і в різних аспектах пізнання, осмислення світу» [42, с. 68].

Особливо значущою є послідовність структури такої системи: від конкретних до абстрактних концептів сприйняття світу. Саме тому науковець пропонує використовувати терміни «мікроконцепт» і «макроконцепт».

Задля уникнення проблем під час дослідження міжконцептуальних відношень М. Шишков пропагує необхідність вивчення концепту на основі синтагматичних моделей або моделей функціонування концептуальної системи. Відповідно використання поняття предикативності дає змогу з'ясувати функції концептів, адже «концептуальне мислення людини зосереджено навколо предикатів» [42, с.70].

Таким чином, розвиток методик лінгвоконцептології охопив не тільки парадигматичний рівень (створивши так званий концептуальний «лексикон»), але й синтагматичний.

Проблемами вивчення концептів в українській лінгвістиці займалися В.Жайворонок [10], В.Кононенко [15], О.Кузьміна [20], Л.Лисиченко [21], Л.Ніколаєнко [25], А. Приходько [33], В.Русанівський [35], В.Старко [37] та інші. Вагомий внесок у розробку окресленої проблеми зробив О.Потебня [32].

Наприклад, В.І. Кононенко переконував, що доцільним є аналіз концептів на основі внутрішньої форми слова, що «номінує концепт»; водночас «внутрішня форма є важливою не тільки у творенні слова, а й у забезпеченні взаємозалежності між змістом і формою, у висвітленні механізму репрезентації думки у слові, у з'ясуванні головної властивості слова – здатності позначати виокремлені думкою предмети та їхні властивості» [15, с. 112].

Ж. Краснобаєва-Чорна [17, с. 67], виділивши сім аспектів інтерпретації концепту (власне філософський (Дж. Дельоз, Ф. Гаватарі), логіко-філософський (Дж. Кемені, Ч. Пірс, Г. Фреге), лінгвістичний (В. Гак, В. Звегінцев, О. Тараненко), психолінгвістичний (О. Залевська, В. Старко, І. Штерн, А. Лисиченко), когнітивний (О. Кубрякова, З. Попова, В. Демянков), лінгвокультурологічний (А. Вежбицька, Д. Гудков, І. Захарченко, В. Іващенко, В. Маслова) та літературно-культурологічний

(Л. Грузберг, Л. Іванова, О. Кагановська)), вивчила питання структури термінополя *концепт* у різних його інтерпретаціях.

Термінополем дослідниця називає «сукупність термінів, об'єднаних спільним значенням або спільною визначальною семою, що мають однорідну поняттєву співвіднесеність і виявляють різноманітні семантичні відношення» [17, с. 68]. Створюється унікальна система, ядром якої є концепт, а периферія реалізується через термінологічні одиниці, що ґрунтуються навколо нього.

Представники логіко-філософського підходу ототожнюють терміни «поняття» і «концепт», зокрема концепт визначається через поняття (М. Кондаков, Р. Карнап). Оскільки поняття є однією з основних форм мислення, то, відповідно, особливо значущою є її роль у процесі творення думки.

Представники власне філософського аспекту – класики постмодернізму Ф. Гаватарі та Ж. Дельоз – акцентують на відношенні термінів «концепт» і «пропозиція». Дослідники вважають, що концепти «вимірюються філософською граматикою, яка замінює їх пропозиціями, вилученими з фраз, в яких вони фігурують. Концепт не є пропозицією і пропозиція ніколи не буває інтенсіоналом (тим, що виражає собою фразу)» [цит. за: 17, с. 69].

Термін «концепт» стрімко увійшов у термінологічну систему лінгвістики і сьогодні без нього неможливо уявити науковий апарат дослідника. У науковій літературі висвітлено різні параметри інтерпретації концепту, які відображають складну й дещо суперечливу природу самого концепту й уявлення та наукового знання про нього. Лінгвісти по-різному підходять до трактування цього поняття, тим більше – до характеристики специфіки його вираження крізь призму сучасних текстів.

Наприклад, Ж. Краснобаєва-Чорна, виділяє сім аспектів в інтерпретації концепту (власне філософський, логіко-філософський,

психолінгвістичний, лінгвістичний, лінгвокультурологічний, когнітивний, літературно-культурологічний) і подає таку структуру термінополя концепту, до якої належать *поняття, пропозиція, лексичне значення, фрейм, гештальт, стереотип, художня дефініція* [17, с.78].

В. Іващенко розглядає проблеми диференціації наукового поняття і концепту [13, с. 62].

Г. Колшанський, Р. Карнап як представники лінгвістичної теорії співвідносять терміни «лексичне значення» – «поняття» – «концепт», а В. Чесноков, Л. Резников опозиційно вважають за необхідність їх розмежовувати.

Український мовознавець О. Тараненко сфокусував увагу на тому, що «лексичне значення як мовна категорія і поняття як одиниця мислення не можуть взаємоототожнюватись у жодному класі слів, навіть у термінах» [40, с. 25].

У мовознавстві концепт і поняття часто виступають як рівнозначні синоніми, адже як калька з латинської мови **концепт** означає «поняття».

За «Словником української мови» термін «поняття» має два значення:

- 1) «формулювання, загальне поняття, думка;
- 2) те ж саме, що граматична або семантична категорія; у цьому значенні все частіше вживається термін «концепт»» [36, с. 275].

Поняття і концепт, на думку П. Чеснокова, є цілком різними і самостійними термінами. Поняття дослідник трактує як «непредикативну одиницю мислення, котра відображає істотні ознаки предметів дійсності, що виділяє предмети як самостійні об'єкти, які перебувають в особливих відношеннях між собою», концепт – одиницю мислення, що виступає цілісним, нерозчленованим, єдиним відображенням факту дійсності – найменшим, неподільним відрізком

мисленнєвого процесу» [41, с. 81].

О. Залевська чітко розділяє концепти як набутки індивіда і значення та поняття – конструкції, які «редуковані на логіко-раціональній основі продуктами наукового опису концептів» [11, с. 37].

В. Жайворонок диференціює концепт і поняття, пояснюючи це тим, що «поняття зазвичай втілюються в найближчому значенні слова, а концепт – це і зміст поняття, і смисл або комплекс смислів» [10, с. 25]. Основною проблемою когнітивного аспекту є розмежування термінів «концепт» – «гештальт» – «фрейм». *Так, фрейм* тлумачиться «як багатокomпонентний концепт, що представляє своєрідний інформаційний пакет і акцентує підхід до вивчення інформації, яка зберігається у пам'яті, структурує інформацію і конкретизує її». *Гештальт* тлумачиться «як концептуальна структура, яка підкреслює цілісність образу, що зберігається, його нетотожність сукупності ознак», водночас *концепт* є «значущою інформацією, яка зберігається і в індивідуальній, і в колективній свідомості, а також наділена певною цілісністю; це інформація, що переживається» [17, с.76].

Отже, варіативність теорій, які розкривають розуміння сутності концепту, представляючи його цілісний опис, пов'язані з проблемою диференціації цієї одиниці з такими складниками, як *поняття*, *сигніфікат* і *лексичне значення*.

Найбільш переконливим вважаємо таке трактування терміна, за яким: концепт – це мисленнєвий образ, тобто згусток культури у свідомості людини; те, як культура входить до ментального світу мовця, впливаючи на нього; це естетично важливе явище, яке є засобом і результатом індивідуально-авторського освоєння дійсності.

1.2. Концептуальна картина світу як засіб вираження світосприйняття людини

Розуміння й бачення світу позначене не тільки пізнавальними особливостями індивіда-представника певного народу, певного менталітету, а й своєрідністю кожної окремої мови.

В.фон Гумбольдт зауважував: «Позначення окремих внутрішніх і зовнішніх предметів справляє глибший вплив на чуттєве сприйняття, фантазію, почуття і через взаємодію цих явищ – на характер взагалі... У цій царині особливо чітко проступає національна своєрідність. Це пояснюється тим, що людина, пізнаючи природу, наближається до неї і доволіно виробляє свої внутрішні сприйняття у відповідності з тим, у які відношення один з одним вступають її духовні сили. І це відображається в мові, оскільки вона для слів утворює поняття» [9, с. 302].

Зазначені вище міркування виступили основою розроблення проблеми «картина світу». Поняття *картина світу* по-різному тлумачиться в науці. Дослідники виділяють три основних аспекти у визначення картини світу. По-перше, картиною світу є реальність, похідна від деякої системи знань, результат духовно-практичної діяльності людини. По-друге, картина світу існує не тільки у вигляді слідів практичної діяльності людини, але і як ціннісно-пізнавальна єдність, вона не лише відображає світ у свідомості, але і виступає елементом продуктивного мислення. По-третє, картина світу є синтезом знання, який створює його композиційна будова, що зумовлює співвідношення головних і другорядних елементів.

Картину світу можна репрезентувати за допомогою просторових, тимчасових, кількісних, етнічних та інших параметрів. На її формування впливають мова, традиції, природа, виховання, навчання й інші соціальні чинники. Залежно від того, крізь яку саме

призму розглядається світ, виділяють *філософську, художню, релігійну, фізичну картини світу*, однак усі вони є частковими, оскільки пов'язані з обмеженнями, що містяться в назві.

Універсальними поняттями, на нашу думку, безперечно, є *концептуальна картина світу*, пов'язана з «усім континуумом знань про світ», та *мовна картина світу* «як спосіб і засіб експлікації цих знань» [21, с. 39]. В наукових студіях точаться суперечки з приводу того, чи ототожнювати концептуальну і мовну картини світу, чи диференціювати їх.

Л. Лисиченко зазначає, що саме в мовній картині світу «виявляється своєрідність членування концептуальної картини світу у різних народів. Концептуальна картина світу є підґрунтям мовної картини, однак концептуальна картина є універсальнішою і спільна для народів з однаковим рівнем знань про світ, у той час як мова відображає досвід кожного народу і виявляє не тільки спільні знання, а й своєрідність бачення світу, тобто особливість мовної картини світу полягає в тому, що вона дає цілісні, однак загальні уявлення про світ. Центральною є людина, яка пізнає незалежний від неї світ і створює засоби фіксації та передачі знань про нього іншим людям і для власного пізнання» [21, с. 40].

Таким чином, *концептуальна картина світу* – це не тільки система понять про сукупність реалій навколишньої дійсності, але й система значень, що втілюється в ці реалії за допомогою слова-знака і слова-концепту.

Мовну картину світу тлумачать як мозаїкоподібну польову систему взаємопов'язаних мовних одиниць, яка через складну систему фонетичних явищ, лексико-семантичних і граматичних ознак, а також стилістичних властивостей відбиває відносно об'єктивний стан речей навколишнього середовища і внутрішнього світу людини [10, с. 26].

Існує думка про те, що мовна і концептуальна картини світу не

змінюються, а зберігають елементи *«архаїчної картини світу»*, що допомагає визначити час творення певної лексеми. Можна навести багато зразків збереження «архаїчної картини світу», проте це не свідченням того, що мовна картина світу є незмінною. Поряд із наявними елементами є багато слів, що відбивають сучасне уявлення про світ. У зв'язку з розвитком суспільства за останні три тисячоліття відбулися значні зміни в концептуальній картині світу, насамперед у її художньому вираженні.

Суспільно-політичні та культурно-історичні умови мають великий вплив на концептуальну картину світу. Наприклад, для відтворення тогочасної картини світу в українській мові XIX – початку XX століття в більшості випадків офіційним представником влади використовувалась польська і російська мови, натомість українська мова вважалася другорядною, лексичними засобами якої можна було відтворювати лише архаїчну картину світу, сформовану неосвіченими, неписьменними селянами. Дискусії стосовно того, яким шляхом розвитку повинна формуватись українська літературна мова в кінці XIX століття, які саме засоби необхідно використовувати для продуктивного розвитку народу, точилися протягом тривалого періоду; відповідно поставало питання, чи «залишатися у групі архаїчній, чи входити у сучасний світ у всеозброєнні мови, здатної виражати новочасні концептуальні картини світу і містити відповідну мовну картину світу» [20, с.17].

Намагання розглянути українську мовну картину світу від сьогодення і до архаїчного її стану наявна й тепер, коли крізь сучасний світогляд декодується архаїчний. Відповідно, концепти потрібно представляти в іншому ракурсі.

Говорячи про картину світу, ми, як правило, маємо на увазі образ або, скоріше навіть, систему образів, яка формує якесь особливе уявлення про те, що ми бачимо навколо себе. Картина світу – це те, як

ми сприймаємо світ і себе в ньому, це відображення навколишніх явищ у свідомості, це результат нашої взаємодії з навколишнім світом. В. А. Маслова називає картину світу «Одним із фундаментальних понять, що описує людське буття» [24, с. 47].

Концептуальна картина світу є ширшою і багатшою, ніж мовна картина світу. Мовна картина світу організована за законами мови, концептуальна – за законами фізичного світу. Визначальним елементом мовної картини світу є семантичне поле, а одиницями концептуальної картини світу – константи свідомості. Концептуальна картина світу містить інформацію, представлену в поняттях, а в основі мовної картини світу лежать знання, закріплені в семантичних категоріях, семантичних полях. На взаємозв'язок цих двох картин вказував Ю.С. Степанов, застерігаючи, однак, від підміни однієї картини світу іншою: «Не можна переносити мовну модель на предметну галузь культури і, навпаки, модель культури на предметну галузь мови» [38].

Загальновідомим є факт, що концепти, «реалізуючись у вербальних образах і символах, зберігають закладені у підсвідомості архетипні знання, нерідко архаїчні міфологеми, забезпечують інтерпретацію культурних, психолінгвістичних, національно-орієнтованих асоціацій і оцінок й через ці чинники входять у концептосфери і семіосфери. Створюється той шар метаморфізму, який входить у дискурс не лише як його невід'ємний елемент, а й як компонент цього формування, існування тексту» [15, с.115].

Відповідно, мікро- і макросистеми концепту, формуючи структуру певного дискурсу, дають можливість глибше проникнути у смисл образних і символічних його презентацій, тому кожний окремий текст забезпечує цілісний аналіз концептів і розкриває їх прихованні відтінки.

Культурологічний погляд відбив у своєму визначенні концепту Ю.С. Степанов. «Проникаючи» в культурне середовище, людина стає

«проникною» для культури і «пронизаною культурою». Це «проникнення» реалізується у вигляді ментальних утворень – концептів, що є «згустками культурного середовища у свідомості людини». Підкреслюючи, що концепт – це «основний осередок культури в ментальному світі людини», Ю.С. Степанов проголошує існування концепту у свідомості людини. Ментальним світом суб'єкта є «пучок» понять, знань, асоціацій, переживань; тобто концепти «не тільки мисляться, а й переживаються; вони – предмет емоцій, симпатій, антипатій, зіткнень». Дослідник випереджає свій опис структури концепту зауваженням, що «до неї належить все, що належить будові «поняття», а також все те, що і робить його фактом культури – вихідна форма (етимологія); стиснута до основних ознак змісту історія; сучасні асоціації, оцінки» [39]. Концепти мають різне втілення у свідомості представників різних лінгвокультурних спільнот.

Будучи одиницею лінгвокультурології, концепт пов'язаний із інтегративним характером цієї дисципліни: поняття «концепт» може бути застосовано в сфері культурології та лінгвістики, літератури і мистецтва, психології, етнопсихології і психолінгвістики тощо.

Окрім лінгвокультурної інформативності, концепт має певні лінгвістичні риси. Дослідження лексико-семантичних полів і пов'язаних з ними *внутрішньопольових і міжпольових відношень* є достатньо продуктивним у цьому плані.

Концепт уміщуючи в собі зазначені ознаки, потребує з'ясування того, яким саме чином ці ознаки можуть стати ключовими складниками концептуальної і мовної картин світу.

Окрім того, зі структурою лексико-семантичного поля пов'язані явища *гіперо-* та *гіпонімії*, що також відображають «бачення» світу певною мовою. Наслідком цього є створення концептуального поля, яке уможливорює надання оцінки всім мовним особливостям того чи

того концепту. Сукупність подібних концептуальних полів створює загальну концептуальну картину світу.

Варто звернути увагу ще на один параметр характеристики концептів. Специфічні властивості мови яскраво виявляються у синонімії й антонімії. Багатство та «варіативність внутрішньої форми слів-синонімів та слів-антонімів засвідчують своєрідність сприймання певних явищ дійсності конкретного етносу [5, с. 65].

Мовна картина світу, як відбиток концептуальної картини світу, будується на асоціативній основі, розглядуваній в лінгвістичній диспозиції у вигляді актуалізованого у свідомості зв'язку між елементами лексичної структури та співвіднесеними з ними явищами дійсності. Таким чином, лінгвістичні дослідження мовотворчості зосереджуються на з'ясуванні в текстовому середовищі функціональних особливостей мовних одиниць (слова-символи, образні парадигми, сформовані навколо ключових понять мовотворчості письменника, характерні ознаки синтаксису та інше), зумовлених світоглядом автора.

Матеріал нашого дослідження підтвердив думку тих науковців, котрі вважають, що під час дослідження мовних картин світу ефективним є аналізування *національно-специфічних фразем і специфіки мотивації фразеологізмів* – показників мовної образності, які передають особливості кожного народу.

Виокремлення й опис таких мовних засобів (фразеологізми, синоніми, антоніми) є доцільними під час аналізу будь-якого тексту. Їх специфіку враховано при виявленні особливостей об'єктивації концепту ТАНЕЦЬ / DANCE у сучасній українській та англійській мовах.

РОЗДІЛ 2
ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ *ТАНЕЦЬ* /
***DANCE* В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВНИХ**
КАРТИНАХ СВІТУ

2.1. Концепт і лінгвокультурний термін «танець» у науковій та мовній картинах світу

У стародавні часи, коли ще не існувало вербального спілкування, а єдиним спосіб комунікації були жести і міміка, танець виконував функцію мови. Поступово пізнання людини про саму себе і навколишній світ розширювалися, а її світосприйняття і відчуття стали відображатися в певних повторюваних рухах, які людство пізніше визначило для себе терміном «танець». Водночас танець був способом вшанування Природи як божества і висловлював доброзичливе ставлення до неї.

Феномен танцю виник, коли у суспільства з'явилася необхідність висловлювати своє ставлення до подій і демонструвати свою причетність до навколишнього світу танцю. Саме життя привносить у танець нові форми і види пластичних рішень.

Історія походження слова «танець» бере свій початок від старофранцузького слова «*danser*», яке увійшло не тільки в англійську, але практично в усі романо-германські мови: ранніми синонімами і еквівалентами дієслова «*to dance*» є дієслова: «*to hop*» («*hoprian*»), «*to leap*» («*leper*») і «*to tumble*» («*Tumbian*»). Для позначення танцювальної діяльності найчастіше вживаються саме ці лексеми

В англійській лінгвокультурі наявна така класифікація стилів і напрямів танцю:

- 1) *social dance / participation dance*;
- 2) *vernacular dance*;
- 3) *ballroom dance*;

- 4) Latin dance;
- 5) swing dance;
- 6) folk dance;
- 7) traditional dance;
- 8) concert dance / performance dance;
- 9) historical dance;
- 10) liturgical dance;
- 11) experimental / freestyle;
- 12) street dance.

Українська ж традиція найменувань видів танцю цілком орієнтована на англійську як виразника європейського бачення цієї типологізації.

Усі уявлення і знання людини про танець і все, що з ним пов'язано, підводиться під знак концепту ТАНЕЦЬ / DANCE й актуалізуються в мові лексемами, що позначають танець, його стилі, напрями тощо. Це поняття нині – одна з найважливіших одиниць концептуальної сфери кожної окремої людини і суспільства загалом, адже воно є практично наскрізним у сучасній комунікації.

З огляду на актуальність лінгвокультурологічних та лінгвоконцептуальних досліджень у XXI сторіччі вважаємо за необхідне визначити місце концепту ТАНЕЦЬ / DANCE у науковій картині світу та прослідкувати особливості його розуміння. Варто зазначити, що слово «танець» використовується в мові і як загальноживане слово, і як термін. Із погляду номінації, слово «танець», що використовується для позначення одного з явищ дійсності, вважається вагомим і номінативним, тобто є вербалізованим поняттям (вербалізованим концептом). Згідно з П.А. Щербо, «... розмежування самого по собі поняття (концепту) і вербалізованого поняття (вербалізованого концепту) стає можливим виходячи з прийнятого в традиційному мовознавстві твердження про те, що концепт неодмінно повинен бути

пов'язаний з якою-небудь знаковою системою (у цьому випадку, з мовою). Цей зв'язок завжди представлений у мові з певною загальною назвою або її еквівалентним словосполученням ... » [43, с. 55]. Однак, як стверджує Н. Іванова, вербалізується не тільки концепт, але і всі його ознаки (відтінки), які відображають результати пізнавальної діяльності людини і складають зміст концепту (те саме, що і зміст поняття) [12].

Перш за все необхідно чітко розставити акценти щодо того, що в лінгвістиці розглядається під терміном «танець», а що мається на увазі, коли йдеться про лексему або слово «танець». Ми вважаємо, що поняття відображає в нашій свідомості абстрактні, узагальнені і навіть в якійсь мірі ідеалізовані властивості, зв'язки та відносини явищ і пов'язаних з ними предметів. Таким чином, поняття «танець» має зміст, тобто сукупність ознак, і об'єм, тобто клас предметів, що характеризуються ознаками, які стосуються змісту поняття. Так, з погляду змісту поняття, «танець» розглядають, в першу чергу, як вид мистецтва. В обсяг самого поняття ми можемо включити безліч видів танців, наприклад, ритуальний, обрядовий танець; український, англійський, індійський танець; журавлиний, бджолиний і т.п. танець; білий танець тощо. А для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів в галузі науки, техніки, мистецтва і суспільного життя створюються терміни слова або словосполучення спеціальної (наукової) мови.

Тому з'являється необхідність розмежовувати термін «танець» і слово «танець». Процеси детермінологізації (перехід терміна в загальноживану лексику) і термінологізації (перехід загальноживаного слова в термін) свідчать про взаємопроникнення термінологічної і нетермінологічної лексики [43, с. 46]. Традиційно в мистецтвознавчій та науковій літературі термін «танець» розуміється як вид мистецтва, в якому основним засобом створення художнього образу є рухи і положення тіла людини. Подібні визначення ми знаходимо і в

«Великому тлумачному словнику сучасної української мови», і в енциклопедії «Українська мова». Класичне визначення енциклопедичних словників описує, перш за все, сценічні види танцю, але стає вкрай дискусійним, коли йдеться про інші його репрезентації.

Традиційно танець передбачає створення на сцені художнього образу. Однак до наших днів дійшли численні наскельні малюнки, що демонструють танцювальні обряди і ритуали епохи палеоліту, які навряд чи сьогодні можна назвати сценічним танцювальним мистецтвом. Проте танці древніх людей, зображені на наскельних малюнках, можуть служити зразком найдавнішої танцювальної культури людини. За Н. Івановою, «танець, котрий виник в епоху палеоліту, очевидно, був прабатьком усіх сучасних видів танцю» [12].

Тому розглядати танець тільки як вид мистецтва не можна, оскільки, в іншому випадку, доводиться відмовлятися від більшої частини сучасних танцювальних напрямків. Необхідно також відзначити, що, на відміну від українських енциклопедичних словників, у зарубіжних енциклопедіях термін «танець» трактується набагато ширше, ніж просто вид мистецтва. Перш за все, танець це рухи тіла в ритм під музику, тобто це спосіб самовираження за допомогою рухів тіла. Подібні визначення можна знайти в Британіці [51], всесвітньо відомій англійській енциклопедії, і в інших, не менш заслужених класичних виданнях, як, наприклад, енциклопедія «Всесвітня книга» [50]. Поряд із терміном «танець» у сценічному мистецтві широко використовується тотожний йому термін «хореографія». Згідно з Оксфордською ілюстрованою енциклопедією, «... термін «хореографія» (від грец. *Choreia* танець і *grapho* пишу) був уведений в 1700 році французьким учителем танців Р. Фьойе для позначення запису танцю за допомогою системи умовних знаків. Пізніше в XVIII столітті цим терміном стали визначати мистецтво створення і постановки танцю і танцювальних вистав на сцені. Починаючи з кінця XIX століття, термін

«хореографія» став позначати танцювальне мистецтво загалом» [26]. Термін «хореографія» є набагато вузким, ніж термін «танець», оскільки використовується, головним чином, для позначення танців, що створюють художній образ, спрямовані на глядача і є видом мистецтва. Проте з розвитком професіоналізму танцювального мистецтва і техніки танцю, з проникненням танцю в багато сфер життєдіяльності людини відбувається розширення обсягу терміна «хореографія», і ще продовжує розширюватись.

Танцювальне мистецтво, тобто мистецтво, де засобом створення художнього образу є рухи і положення людського тіла, входить в обсяг терміна «танець», але не вичерпує його, тому що не охоплює всі форми танцювальної активності людини. Тому вважаємо неправомірним традиційне використання терміна «танець» тільки як виду мистецтва. Хореографія проявляється в спілкуванні, поведінці, психічному стані, соціальному житті, тому терміном, вільно вживаним у різних науках і здатним переміщатися в галузях мистецтва, філософії, культурології, психології, антропології, археології, соціології та ін. може бути «хореографічність».

У життєвій практиці в хвилини сильного емоційного напруження, наприклад, відчайдушного горя, людина схильна виконувати неусвідомлені рухи, рухи-погойдування, так звані свінгові рухи окремими частинами тіла або всім корпусом. Це дає можливість розвантажити психіку від надмірного напруження, і таким чином, захистити організм. Стародавня людина неусвідомлено регулювала свій стан і дії за допомогою рухової активності. Танець завжди був невід'ємною частиною ритуальної практики. У спорті ж навпаки, емоційне напруження досягається шляхом подолання надмірних фізичних навантажень. У танці немає спортивної змагальності, спортивної злості, тому психічний афект, що викликається танцем, протилежний афекту, створюваному заняттями спортом. У танці енергія

не витрачається, а напрацьовується, здобувається. У первісній культурі танець був обов'язковим елементом техніки екстазу, тому танцювальні рухи можуть призвести до екстатичного стану, що характеризується піднесенням, захопленням, підйомом «градуса життя», близькому одержимості та манії. Спортсмен теж може перебувати в екстатичному стані, але це будуть інші форми екстазу, засновані на різних «видіннях» [27, с. 29].

Взаємопроникнення танцю і спорту вилилося в кінцевому результаті в появу нових явищ, таких, наприклад, як спортивно-бальні танці.

Таким чином, танець – це не тільки вид мистецтва, він є особливим видом рухів, які створюють навколо людини особливий «танцювальний простір». Танець проникає в усі сфери діяльності людини, він глибоко антропоцентричний і репрезентує особистість у просторі. Танець грає важливу роль в житті особистості, створюючи особливу енергетику і змушуючи тіло «говорити» під музику. Танець є способом самовираження і соціального спілкування, способом розмови з Богом і способом спокушання, як вид мистецтва і змагальний вид спорту.

2.2. Когнітивно-семантичний аспект дослідження лінгвокультури *ТАНЕЦЬ / DANCE* в англійській та українській мовах

Сучасні мовознавчі студії характеризуються антропоцентричним підходом, що уможливорює дослідження мови як суспільного явища в системі духовних цінностей народу, а також нерозривному зв'язку з мисленням і свідомістю людини. Кожна мовна одиниця є вираженням концептуального простору середовища, що оточує індивіда, мовленнєвим виявом певним виявом фрагмента цього середовища.

За О. Кравченко-Дзондзою, «мовна одиниця функціює часто не просто як словономінація з одним чи кількома лінгвістичними значеннями, а як словоконцепт – вмістилище узагальненого культурного сенсу, що дає підстави вважати мовну одиницю культурним концептом» [16, с. 126]. Таким чином, концепт є носієм не лише власне лінгвістичної, а й культурної інформації, адже йому властиве асоціативне нашарування різноманітних культурних смислів на основне семантичне значення, тобто культурні сугестії.

Як стверджує В. Карасик, «національна специфіка концептів виявляється в наявності відмінностей в однойменних концептів у різних національних культурах, а також у наявності унікальних концептів, що є властивими лише одній культурі. Справедливим є твердження про те, що повна відсутність концепту в тій чи тій лінгвокультурі – дуже рідкісне явище, значно рідкісніше, ніж відсутність однослівного висловлювання для певного концепту» [14, с. 112].

З. Попова та Й. Стернін, вияв національної специфіки концептів вбачають «у наявності відмінних концептуальних ознак у національних концептів, у різній організації їхніх концептуальних полів, тобто те, що в одній концептосфері є ядром, в іншій – може бути периферією» [31, с. 15]. Відмінні риси у понятійному, ціннісному й асоціативному прошарках концепту зумовлюють відмінності його сприйняття, усвідомлення і головне – розуміння в різних мовних картинах світу.

Як зазначено у нашій розвідці, «традиційне розуміння терміну «танець» у мистецтвознавчій та науковій літературі зводиться до його сприйняття як виду мистецтва, в якому художній образ створюється за допомогою ритмічних рухів і положень тіла, найчастіше під музику. Таке вузьке трактування терміну «танець» характерне, перш за все, для української мови. Однак, на нашу думку, не зовсім правильно визначати танець тільки як вид мистецтва, адже в сучасному соціумі танець

характеризується цілим набором ознак, які доповнюють і розширюють його обсяг і зміст» [30].

Поняття «танець» є показником унікальності певного народу, національної своєрідності сприйняття й розуміння концепту у свідомості спільноти. Велика кількість номінацій є свідченням актуальності вербалізованого концепту для свідомості народу. Концепт «ТАНЕЦЬ / DANCE» в українській мові репрезентується такими основними лексемами, як *танець, танок, танчик, хоровод, коло, хореографія, танцюльки, музики*, в англійській – *dance, jig, prance, caper, cavort, skip, leapfrog, bob, frolic, choreography, music* та ін.

Поняття концепту тісно пов'язане з мовною картиною світу, котра дозволяє сприймати довкілля крізь призму мови. Детальний аналіз мовної системи через дослідження «полів» сприяє вичерпному уявленню про мовну картину світу певної нації. «Поле» є важливим під час вивчення мовної картини світу крізь призму змісту, складу (досліджується фрагмент світогляду певної культури), а також структурної організації, що репрезентує специфіку ціннісної орієнтації мовних пріоритетів етносу» [30].

До структури семантичних полів належать близькі за значенням і формальними ознаками лексичні одиниці лінгвокультурологічного поля, яке розуміється як «... ієрархічна система одиниць, що мають загальне значення і відбивають у собі систему відповідних понять культури, лінгвокультурем ...» [8, с. 42].

Лінгвокультуреми є більш складним багатовимірним явищем порівняно з одиницями звичайних полів. Дослідник В.В. Воробйов стверджує, що «лінгвокультурологічне поле, як структура лінгвокультурем, є єдністю знаків, значень і співвідносних понять про класи предметів культури. Одиниці поля (лінгвокультуреми) характеризуються певною двовимірністю; семантика лінгвокультурем є

діалектичним зв'язком мовного і немовного змісту як різних і водночас взаємопов'язаних форм відображення референта» [8, с. 43].

Лексичні одиниці, котрі об'єднані загальним семантичним показником і формують відносно замкнуті групи, в сукупності можна розуміти як лінгвокультурологічне поле. Виділення ядра лінгвокультурологічного поля «танець» в українській і англійській мовах уможлиблюється вивченням словникових дефініцій. У структурі полів є декілька структурних ліній, завдячуючи яким поле має певну структурну будову, а його компоненти підпорядковані певній логіці відношень. Слово *танець* зокрема у семній структурі має такі складники: «1) вид мистецтва, в якому художній образ створюється пластичними та ритмічними рухами людського тіла; 2) сукупність пластичних і ритмічних рухів певного темпу й характеру, що їх виконують у такт певній музиці; 3) виконання таких рухів; 4) музичний твір у ритмі, стилі й темпі музики до таких рухів; 5) розваги, учасники яких танцюють; 6) те саме, що танок» [6, с. 1430]. В англійській мові водночас слово *dance* у структурі значення має такий домінантний складник: «*a successive group of rhythmical steps or bodily motions, or both, usually executed to music – серія ритмічних кроків і рухів, котрі виконуються під музику*» [44]. Зазначаючи танці як вид мистецтва, англійськомовні словники подають цей компонент тільки на третьому місці: 3) «*the act of dancing – мистецтво створення образу засобами пластичних рухів під музику*» [44].

У межах актуального бачення світу поза термінологічним розумінням у центрі лінгвокультурологічного поля «танець» в українській і англійській мовах виокремлюємо дві лексичні групи. Перша група представлена лексемами, що властиві танцю як виду мистецтва (назвами танців). Лексичні одиниці і стійкі поєднання зі словами *dance* і *танець* у цьому лінгвокультурологічному полі, висвітлюють уточнення родового поняття на види відповідно до уявлень

носіїв мов. Отже, перше лінгвокультурологічне поле за змістом поділяємо на стилі та напрямки. В українській і англійській мовах виявилось по кілька з них.

Так, лінгвокультурологічне поле, що позначає напрямки і стилі танців в українській мові класифікуємо таким чином: «1) балет; 2) бальні танці; 3) історичні танці; 4) вуличні танці; 5) латиноамериканські танці; 6) європейські танці; 7) народні танці; 8) еротичні танці; 9) ритуальні танці; 10) сучасні танці» [30]. Кожен з цих стилів і напрямків, в свою чергу, розрізняється ще за підстилями. У межах лінгвокультури «балет», наприклад, цей вид мистецтва поділяють на романтичний, класичний і сучасний.

Англійськомовна класифікація стилів і напрямків продемонстрована таким чином у межах досліджуваного лінгвокультурологічного поля: «1) social dance / participation dance; 2) vernacular dance; 3) ballroom dance; 4) swing dance; 5) Latin dance; 6) traditional dance; 7) folk dance; 8) liturgical dance; 9) concert (performance) dance; 10) historical dance; 11) freestyle; 12) street dance» [30].

Деякі лінгвокультурологічні поля в англійській мові також частково збігаються, як і в українській мові. Наприклад, до лінгвокультурологічного поля «ballroom dance» належать і європейські танці так званого міжнародного стандарту (International standard): Tango, Waltz, Viennese Waltz, Quickstep, Foxtrot, і латиноамериканські танці міжнародного стандарту (International Latin): Rumba, Cha-chacha, Samba, Paso Doble, Jive.

Наступне лінгвокультурологічне поле «танець / dance » в кожній із мов репрезентоване фразеологізмами, до складу яких і входить слово *танець* (наприклад, «*танцювати від печі; хто за дівчину платить, той її і танцює; танцювати циганської халандри*») або *dance* (наприклад, «*dance in a net* – робити щось таємно, приховано, залишатися

непоміченим; *dance macabre* – танець смерті; *dance after one's pipe* – танцювати під чийось дудку, виконувати чийсь примхи; *dance for joy* – стрибати, танцювати від радості») [1, с. 259].

Отже, посідаючи чільне місце в картині світу українсько- й англійськомовного суспільства, танець застосовується як спосіб самовираження і соціального спілкування, як засіб спілкування з Богом, вид мистецтва та вид спорту. Лінгвокультурологічне поле «танець/ *dance*» в українській і англійській мовах поділяється на дві лексичні групи. Перша група репрезентована лексемами, що описують танець як вид мистецтва. Основа другого лінгвокультурологічного поля «танець / *dance*» в обох мовах представлена фразеологічними одиницями, до складу котрих входять слова *танець* або *dance*. Варто зазначити, що межі синонімічних рядів лінгвокультурологічного поля «танець / *dance*» не є закритими, а відкриті для постійного доповнення. Оскільки межі самого поля також не замкнуті, незважаючи на певну структурну самостійність, поле «танець / *dance*» перебуває у взаємоінтеграції із суміжними полями.

2.3. Специфіка вербалізації лінгвокультури *ТАНЕЦЬ / DANCE* в англійській та українській мовних картинах світу

Акцент сучасних лінгвокогнітивних студій зроблено на дослідженні поняттєво-мисленнєвої діяльності людини, яка ідентифікує предмети та явища навколишнього світу за допомогою концептів, що, у свою чергу, «репрезентуються різновидами семантичних полів» [4, с. 37]. За Н. Арутюною, «концептуальний аналіз передбачає моделювання концепту шляхом опису смислів кожного слова і визначенням специфіки цілого концептуального поля і логічних відношень між його компонентами» [3, с. 184].

Під концептом *ТАНЕЦЬ / DANSE* розуміємо вид мистецтва, в якому основним засобом створення художнього образу є рухи і положення тіла людини. Лексема «танець» тісно пов'язана із культурою та менталітетом кожного народу, викликає багато асоціацій у свідомості людини і є загальноживаною. Носії мовної картини світу пов'язують це слово з одним із видів мистецтва, що передбачає різноманітні рухи тіла.

Танець виник разом з людиною і є його невід'ємною частиною. Танець виконував функцію мови у стародавні часи, коли ще не існувало слів, а єдиним способом спілкування були міміка і жести. Поступово знання людини про природу і саму себе розширювалися, а її світосприйняття і відчуття зливалися в чіткі, повторювані рухи, котрі людина визначила для себе словом «танець».

Феномен танцю виник через потребу людини виражати свій внутрішній емоційний настрій, приналежність до навколишнього світу. Однак життя вносить в танець нові пластичні рішення, нові форми, тому з плином часу змінюється і термінологія танцювального мистецтва, котра формується під впливом різних джерел, а деякі терміни набувають нового змісту. За Н. Івановою, «танець – вид мистецтва, в якому художні образи створюються пластичними рухами і ритмічно чіткою та безперервною зміною виразних положень людського тіла. Танець нерозривно пов'язаний з музикою, емоційно-образний зміст якої знаходить втілення в хореографічній композиції, рухах, фігурах. Визначення того, що таке танець, сильно залежить від історичного, культурного та інших контекстів» [12, с. 44].

Результат семантичного аналізу словникових дефініцій лексичної одиниці *dance* засвідчує, що центральним значенням зазначеної мовної одиниці є поняття «*вид мистецтва; сукупність пластичних та ритмічних рухів; художній образ який створюється рухами людського тіла*» [6, с. 704].

Так, наприклад, у Longman Dictionary of Contemporary English подано такі загальноприйняті визначення:

- 1) «*a special set of movements performed to a particular type of music* – спеціальний набір рухів, що виконуються під певний вид музики;
- 2) *a social event or party where you dance* – соціальний захід або вечірка, де ви танцюєте;
- 3) *an act of dancing* – акт танцювання;
- 4) *a piece of music which you can dance to* – музичний твір, який можна «станцювати» [49].

Словник English Oxford Living Dictionary містить побідні значення зазначеної лексичної одиниці:

- 1) «*a series of movements and steps that are usually performed to music* – низка рухів і кроків, які зазвичай виконуються під музику;
- 2) *a particular example of these movements and steps* – конкретний приклад рухів і кроків» [46].

В англо-американській лінгвокультурі концепт *ТАНЕЦЬ / DANCE* репрезентується низкою синонімічних мовних одиниць: *ballet, choreography, foot work, dancing, modern dance, samba, foxtrot, limbo, contemporary, step choreographer* та ін.

Основою формування асоціативних зв'язків певного концепту є культурно-історичні особливості націй, зумовлені кліматичними, територіальними та іншими відмінностями. Розгляд культурних стереотипів конкретного народу дозволяє більш повно зрозуміти, який саме зміст вкладається в певний концепт.

Будь-який концепт викликає низку різноманітних асоціацій у свідомості людини. Вивчення всього різноманіття асоціацій, викликаних у індивіда поняттями, пов'язаними концептом *ТАНЕЦЬ / DANCE*, дозволяє інтерпретувати їх як відбиття певних концептуальних ознак цього концепту і розподілити їх за семантичними групами:

1. Асоціативи, пов'язані з назвами танців: *вальс, танго, балет, бальний, ча-ча, хоровод (корогод), фламенко, рок-н-рол, полька, чечітка, самба, сальса, румба, народний, лезгінка, класичний, шаманський, хіп-хоп, тарантела, джиги, груповий, воуг, брейк-данс, весільний, білий, танок.*

2. Асоціативи за місцем виникнення: *український народний, індійський, ірландський, іспанський тощо.*

3. Асоціативи, пов'язані з рухом: *рух, ритм, пластика, грація, швидкий, повільний, пластичність, темп, гнучкість, ритмічний, легкість, ритмічність, фігура, білий, оберт, летючий, па, паріння, парити, стрибок, синхронність.*

4. Асоціативи, пов'язані із загальним зібранням та місцем для танців: *клуб, бал, вечірка, вечір, дискотека, зала, кабаре, сцена, танцмайданчик, шоу, батл.*

5. Асоціативи, пов'язані з настроєм, а також чуттєвою та емоційною складовою концепту **ТАНЕЦЬ / DANCE**: *пристрасть, почуття, емоції, любов, краса, мистецтво, життя, настрої, енергія, весело, красивий, радість, душа, чуттєвість, бажання, сексуальність, щастя, натхнення, запальний, витонченість, наркотик, самовираження, веселий, вираження, гармонія, образ, політ, розслабленість, романтика, пристрасний, яскравий, потяг, віджимання, виразний, драйв, запал, класний, кривляння, мурашки, ніжність, незручність, вогонь, грайливий, полум'я, позитив, самовіддача, нудний, стиль, стихія, захопливий, посмішка, флірт, еротика, естетичність, свобода, секс.*

Наведена кількість прикладів у цій групі асоціативів свідчить про те, що вона є найчисельнішою. Ключовими компонентами виявилися такі поняття, як *пристрасть, почуття, емоції, любов, краса* та ін. Варто зауважити, що серед описаних асоціацій жодна з них не має негативного

відтінку, що, ймовірно, пояснюється тим, що ще танець викликає лише позитивні емоції і гарний настрій.

6. Асоціативи, пов'язані зі змагальною складовою танцю та одягу: *пара, партнер, тіло, праця, сукня, талант, виступ, динаміка, культура, загальний, відносини, творчість, техніка, взаємодія, час, виклик, заняття, зрілість, імпровізація, підбори, варіація, спідниця, дихання, звук, контакт, майстерність, м'язи, очікування, відрив, пам'ять, парний, пафос, перемога, переможець, піт, святковий день, робота, репетиція, змагання, спорт, рахунок, такт, травма, тренування, складність, форма, хореографія, шпильки, язик тіла.*

7. Асоціативи, пов'язані з музикою: *музика, ритм, темп, кач, біт.*

8. Асоціативи, що включають в себе назви, в тому числі власні, танцівників, танцівниць і танцювальних подій: *Рудольф Нурієв, балерина, Фред Астер, Джинджер Роджерс, Влад Яма, Олена Шоптенко, Майкл Джексон, Дженифер Лопес, Шакіра, комеді клуб продакшн, Жозефіна Бейкер, знімання, хобі.*

9. Індивідуальні асоціативи репрезентують асоціації, які складно віднести до вищезазначених груп: *дівчина, дитинство, весілля, друзі, розповідь.*

В англійськомовній картині світу наявні аналогічні лексико-семантичні групи:

1. Асоціати, пов'язані з назвами танців: *ballet / балет, lap dancing / приватний танець, Latino / латино, waltz / вальс, contemporary / контемпорарі, folkdance / народний танець, funk / фанк, rock & roll / рок-н-рол, salsa / сальса, soul / соул, striptease / стриптиз, tango / танго, tap / чечітка, zouk / зук.*

Найбільш частими асоціативами у цій групі є назви таких танців, як балет, вальс, латино і стриптиз. На відміну представників української лінгвокультури, англійці і американці асоціюють слово танець з великою кількістю сучасних танців, таких як контемпорарі, фанк, сальса,

зук тощо, що, на нашу думку, можна пояснити особливою зацікавленістю молоді цим видом мистецтва, соціальними танцями зокрема.

2. Асоціативи, пов'язані з рухом: *movement* / рух, *rhythm* / ритм, *beat* / такт, *body movement* / рух тіла, *feet movement* / робота ніг, *active* / активний, *energy* / енергія, *first position* / перша позиція, *patterns* / малюнок танцю, *plié* / пліє, *shake* / шейк, *shaking* / енергічне качання, *sway* / повільне качання в танці, *sync* / синхронність.

3. Асоціативи, пов'язані з розважальними зібраннями і місцем для танців: *party* / вечірка, *nightclub* / нічний клуб, *entertainment* / розвага, *club* / клуб, *clubbing* / відвідування нічних клубів, *communication* / взаємодія, *disco* / дискотека, *socializing* / спілкування.

4. Асоціативи, пов'язані з місцем для танців: *club* / клуб, *battle* / батл, *party* / вечірка, *vechir*, *disco* / дискотека, *stage* / сцена, *show* / шоу.

5. Асоціативи, пов'язані з настроєм, а також чуттєвою й емоційною складовою концепту танець ТАНЕЦЬ / DANCE: *expression* / експресія, *fun* / веселощі, *art* / мистецтво, *happiness* / щастя, *sexual* / сексуальний, *beautiful* / красивий, *feeling* / почуття, *passion* / пристрасть, *amazing* / дивовижний, *artist* / танцівник, *beauty* / краса, *confidence* / впевненість, *culture* / культура, *dizzy* / запаморочливий, *excited* / збуджений, *flirt* / флірт, *free* / вільний, *freedom* / свобода, *grace* / грація, *happy* / щастя, *inspirational* / надихаючий, *laughter* / сміх, *lust* / хтивість, *mood* / настрій, *relaxation* / розслаблення, *self-reveal* / самовираження.

Ця група асоціативів є найбільш багаточисельною, оскільки ключовими компонентами тут є такі лексеми, як вираз, веселощі, пристрасть, почуття, емоції, краса, сексуальність і т.п. Як і в українській групі подібних асоціативів, ми відзначаємо відсутність негативного забарвлення, оскільки і в англійській концептосфері слово танець асоціюється з позитивними емоціями.

6. Асоціативи, пов'язані зі змагальною компонентою танцю і одягом: *body* / тіло, *dress* / одяг, *exercise* / вправа, *partner* / партнер, *muscular flow* / робота м'язів, *physical activity* / фізична активність, *talent* / талант, *tired* / втомлений, *workout* / тренування.

7. Асоціативи, пов'язані з музикою: *music* / музика, *rhythm* / ритм, *beat* / такт, *loud* / гучний.

8. Асоціативи, що включають в себе власні назви танцюристів, танцюристок і танцювальних подій: *Michael Jackson* / Майкл Джексон, *Beyonce* / Бейонсе, *Shakira* / Шакіра.

9. Індивідуальні асоціативи: *control* / контроль, *drugs* / наркотики, *formal* / офіційний, *story-telling* / розповідь, *style* / стиль, *women* / жінки, *song* / пісня.

Таким чином можемо стверджувати, що зміст українського концепту *ТАНЕЦЬ* і англійського концепту *DANCE* засвідчив, що асоціативи, котрі характеризують родові і видові поняття «танець», загалом збігаються з результатами аналізу словникових дефініцій слів, які репрезентують досліджувані концепти.

У мовній свідомості людини концепт *ТАНЕЦЬ* / *DANCE* виражається через сукупність одиниць, котрі об'єднані певним спільним змістом, що відображає поняттєву, предметну, абстрактну або функційну подібність означуваних явищ, тобто лексико-семантичне поле з відповідною назвою – *dance*.

Аналіз концепту *ТАНЕЦЬ* / *DANCE* дозволив виділити у структурі лексико-семантичного поля *ТАНЕЦЬ* / *DANCE* ядерний і периферійний шари лексичних одиниць, межі яких не є чіткими. Ядром досліджуваного концепту є концептуальна ознака *танець*, вид мистецтва – *танець* / *dance*. До ближньої периферії лексико-семантичного поля поняття *танець* відносимо такі синонімічні номінації: *choreography* / хореографія, *ballet* / балет, *choreographer* / хореограф, *ballerina* / балерина, *dancer* / танцівник, *music* / музика;

movement / рух; *expression* / вираження; *fun* / веселощі; *rhythm* / ритм, *passion* / пристрасть. Отримані дані свідчать про те, що в українській і англійській свідомості танець асоціюється, перш за все, з музикою, рухом, ритмом, веселощами, пристрастю, а також назвами танців та їх виконавцями. Лексеми, що становлять ближню периферію досліджуваного концепту мають високу частотність і використовуються в прямому, стилістично нейтральному значенні.

Дальня периферія концепту *ТАНЕЦЬ* / *DANCE* репрезентуються мовними стилістично забарвленими лексичними одиницями з невисокою частотністю, що пояснюються особливостями усвідомлення індивідом досліджуваного феномену та демонструють його ставлення до нього. До дальньої периферії належать лексеми на позначення назв танців та рухів (*step, reel, split, tap, strut* тощо) та всі інші асоціативні лексеми, пов'язані з цим видом мистецтва. Слід зазначити, що лексика, яка відображає далеку периферію, надзвичайно рухлива, оскільки може переміщатися з одного шару в інший у зв'язку з різними культурними, економічними та ідеологічними процесами. Однак, концепти *ТАНЕЦЬ* і *DANCE* в українській і англійській мовах мають приблизно однакове змістове наповнення.

За певними диференційними ознаками лексико-семантичне поле *DANCE* поділяємо на окремі мікрополя «Classical dances», «Folk-Stage dances», «Modern dances», «Ball-Sports dances», «Cult dances», кожне з яких репрезентоване відповідними лексико-семантичними групами.

Отже, концепт *ТАНЕЦЬ* (*DANCE*) є поліструктурним і на мовному рівні об'єктивується через досліджуване лексико-семантичне поле, яке, в свою чергу, представлене конкретними мікрополями і групами.

ВИСНОВКИ

Розуміння й бачення світу позначене не тільки пізнавальними особливостями індивіда-представника певного народу, певного менталітету, а й своєрідністю кожної окремої мови. Ці особливості пояснюються наявністю мовної картини світу як нації загалом, так і кожної людини окремо. Картина світу репрезентується за допомогою пропросторових, тимчасових, кількісних, етнічних та інших параметрів. На її формування впливають мова, традиції, природа, виховання, навчання й інші соціальні чинники.

Концептуальна картина світу є не тільки системою понять про сукупність реалій навколишнього світу, але й системою значень, що втілюється в конкретні реалії через слово – знак і слово – концепт.

Під концептом розуміємо одне зі стрижневих понять когнітивної лінгвістики, результат пізнавальної, когнітивної діяльності людини, котрий формується у свідомості людини, презентується за допомогою мовних одиниць у тексті або в мовленні.

Концепт інтерпретують по-різному в наукових джерелах, що пояснюється складною й суперечливою природою самого концепту і наукового знання про нього. Дослідники трактують саме поняття про концепт і характеристики особливостей його вираження крізь призму художнього тексту неоднотайно. «Концепт» розглядають як «формулювання, загальне поняття, думку»; як «співвідносне зі значенням слово, поняття»; як «ментальний прообраз, ідею, поняття»; як «особливий ракурс» аналізу абстрактних назв, що об'єднує всі види знань і уявлень, зібраних народом, які виявляються в сполучуваності їх назв; як «підкатегорію інформативності, логічне втілення текстового змісту, що впливає із задуму автора та інтерпретується адресатом».

Концепт – це мисленнєвий образ, згусток культури, що відображається у свідомості людини; те, яким чином культура входить до ментального світу мовця, маючи вплив на нього; це естетично значуще явище, що є засобом і результатом індивідуально-авторського сприйняття і усвідомлення дійсності.

Уявлення людини про все, що пов'язано з танцями, танцювальними рухами тощо підводяться під знак концепту ТАНЕЦЬ / DANCE й актуалізуються в українській і англійській мовах відповідними лексичними одиницями. За таких умов концепт ТАНЕЦЬ / DANCE має певне ідеологічне навантаження, що, в свою чергу, підсилює актуальність його дослідження для виявлення взаємозв'язків мови і соціуму, мови та ідеології.

Концепт ТАНЕЦЬ / DANCE є складним і багатокомпонентним. Запропонований у дослідженні лінгвокогнітивний аналіз відкрив нові можливості для глибшого розуміння зазначеного концепту як репрезентанта культурних, етнічних знань людини про мистецтво танцю – одного з основних виразників ментальності народу.

Мова служить засобом вербалізації концепту при виникненні необхідності висловити свою думку в мовній формі. Кожна лексема, що репрезентує концепт ТАНЕЦЬ / DANCE, демонструє особливості його формування у свідомості кожного окремого індивіда, тобто яким саме чином людина сприймає, розуміє і передає весь спектр семантико-стилістичних відтінків, що описують танцювальне дійство.

Під час вивчення специфіки о'бєктивації досліджуваного концепту в мові перш за все необхідно розмежовувати термін «танець» і слово «танець». Традиційно в мистецтвознавчій та науковій літературі термін «танець» розуміється як вид мистецтва, в якому основним засобом створення художнього образу є рухи і положення тіла людини. Танцювальне мистецтво, тобто мистецтво, де засобом створення художнього образу є рухи і положення людського тіла, входить в обсяг

терміна «танець», але не вичерпує його, тому що не охоплює всі форми танцювальної активності людини. Тому вважаємо неправомірним традиційне використання терміна «танець» тільки як виду мистецтва. Танець – це не тільки вид мистецтва, він є особливим видом рухів, які створюють навколо людини особливий «танцювальний простір».

Семна структура слова *танець* представлена такими складниками:

1) вид мистецтва, в якому художній образ створюється за допомогою пластичних та ритмічних рухів людського тіла; 2) виконання таких рухів; 3) сукупність пластичних і ритмічних рухів певного темпу й характеру, що їх виконують у такт певній музиці; 4) розваги, учасники яких танцюють; 5) музичний твір у ритмі, стилі й темпі музики до таких рухів; 6) те саме, що танок. В англійській мові лексема *dance* з погляду значення містить такий основний структурний елемент: *a successive group of rhythmical steps or bodily motions, or both, usually executed to music*, тобто серія ритмічних кроків і рухів, які виконуються під музику. Значення танцю як виду мистецтва в англійськомовних словниках знаходиться тільки на третьому місці: *the act of dancing*, тобто мистецтво створення образу засобами пластичних рухів під музику.

Вивчення всього різноманіття асоціацій, викликаних у індивіда поняттями, пов'язаними концептом ТАНЕЦЬ / DANCE, дозволило інтерпретувати їх як відбиття певних концептуальних ознак цього концепту і розподілити їх за семантичними групами: 1) асоціативи, пов'язані з назвами танців; 2) асоціативи за місцем виникнення; 3) асоціативи, пов'язані з рухом; 4) асоціативи, пов'язані із загальним зібранням та місцем для танців; 5) асоціативи, пов'язані з настроєм, а також почуттями та емоціями; 6) асоціативи, пов'язані зі змагальною складовою танцю та одягу; 7) асоціативи, пов'язані з музикою; 8) асоціативи, що включають в себе назви, в точу числі власні, танцівників, танцівниць і танцювальних подій; 9) індивідуальні асоціативи.

Ядром досліджуваного концепту є концептуальна ознака *танець*, вид мистецтва – *танець / dance*. Близню периферію лексико-семантичного поля поняття *танець* становлять такі синонімічні номінації: *choreography / хореографія*, *ballet / балет*, *choreographer / хореограф*, *ballerina / балерина*, *dancer / танцівник*, *music / музика*; *movement / рух*; *expression / вираження*; *fun / веселоці*; *rhythm / ритм*, *passion / пристрасть*. Отримані дані свідчать про те, що в українській і англійській свідомості танець асоціюється, перш за все, з музикою, рухом, ритмом, веселоцями, пристрастю, а також назвами танців та їх виконавців. Лексеми, що становлять ближню периферію досліджуваного концепту мають високу частотність і використовуються в прямому, стилістично нейтральному значенні.

Дальня периферія концепту *ТАНЕЦЬ / DANCE* представлена мовними стилістично забарвленими лексичними одиницями з невисокою частотністю, що пояснюються особливостями усвідомлення індивідом досліджуваного феномену та демонструють його ставлення до нього. До дальньої периферії належать лексеми на позначення назв танців та рухів (*step, reel, split, tap, strut* тощо) та всі інші асоціативні лексеми, пов'язані з цим видом мистецтва.

Варто зазначити, що лексика, яка представляє дальню периферію, надзвичайно рухлива, оскільки у зв'язку з різними економічними, культурними та ідеологічними процесами може переміщатися з одного шару в інший. Проте це не заважає концептам *ТАНЕЦЬ* і *DANCE* в українській і англійській мовах мати приблизно однакове змістове наповнення.

Лексико-семантичне поле *DANCE* за певними диференційними ознаками поділяємо на окремі мікрополя «Classical dances», «Folk-Stage dances», «Ball-Sports dances», «Cult dances», «Modern dances» тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Англо-український фразеологічний словник / [Уклад. К. Т. Баранцев]. Київ: Т-во «Знання», 2005. 1056 с.
2. Антология концептов / Под ред. В. Карасика, И. Стернина. Москва: Гнозис, 2007. 512 с.
3. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. 2-е изд., испр. Москва: Языки русской культуры, 1999. 896 с.
4. Блох М. Я. Концепт и картина мира в философии языка. *Пространство и время*. 2010. № 1. С. 37-40. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/kontsept-i-kartina-mira-v-filosofii-yazyka> (Дата обращения: 25.10.2020).
5. Богаткіна М.С. Внутрішня форма слова в проекції на національні мовні картини світу: зіставний аспект. *Семантика мови і тексту. Збірник статей VI Міжнародної конференції*. Івано-Франківськ: «Плай», 2002. С. 63-67.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
7. Воркачев С. Г. Концепт как зонтиковый термин // Язык, сознание, коммуникация. Москва: МАКС Пресс, 2003. Вып. 24. С. 4 -12.
8. Воробьев В.В. О понятии лингвокультурологии и ее компонентах. *Язык и культура. Вторая международная конференция*. Киев: УИМО. 1993. С.42-48.
9. Гумбольдт Вільгельм фон. Избранные труды по языкознанию. Москва: Прогресс, 1984. 397 с.
10. Жайворонюк В.В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук. *Мовознавство*. 2004. № 5-6. С. 23-35.
11. Залевская А.А. Психолінгвістический подход к проблеме концепта. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики*. Воронеж, 2001. С. 36-44.

12. Иванова Н.А. Лингвокультурологический концепт «танец» в английской и русской языковых картинах мира. Москва: Изд-во МГУ ОУ, 2019. 295 с.
13. Іващенко В. Науковий концепт і наукове поняття: проблема диференціації. *Українська мова*. 2005. №3. С. 62-76.
14. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Москва: Перемена, 2002. 477 с.
15. Кононенко В.І. Концептологія в лінгвістичному аспекті. *Мовознавство*. 2006. № 2-3. С. 111-117.
16. Кравченко-Дзондза О. Концепт як мовноментальне утворення (на прикладі західноукраїнської прози 20-30-х років ХХ століття). *Молодь і ринок*. № 8 (91), 2012. С. 126-130.
17. Краснобаева–Чорна Ж. Термінополе «концепт». *Українська мова*. 2006. № 3. С. 67-78.
18. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. Москва: Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. 245 с.
19. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке : Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 560 с.
20. Кузьміна О.Б. Поетична семантика концептів «білий» і «чорний»: автор. канд. дис. 10.02.01. Українська мова. Харків. 2005. 19 с.
21. Лисиченко А.А. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*. 2004. № 5-6. С. 38-41.
22. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка. *Известия РАН*. 1993. Т.52. № 1. С. 5-15.
23. Літяга В. Поняття «концепт» у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*. №1 (46). 2013. С. 48-50.

24. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика. Минск: ТетраСистемс. 256 с.
25. Ніколаєнко Л.І. Категоризація і мовне вираження емоцій співчуття та злорадства (на матеріалі української, російської і польської мов). *Мовознавство*. 2005. № 1. С. 45-57.
26. Оксфордская иллюстрированная энциклопедия. В 9 т. Т.5. Искусство / Пер. с англ. Москва: Издательский дом ИНФРА-М / Издательство Весь Мир, 2001. 480 с.
27. Осинцева Н.В. Танец в аспекте антропологической онтологии. Тюмень, 2006. 28 с.
28. Понич О. Концепт «добро» як компонент української мовної картини світу. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Випуск XI-XII. Івано Франківськ, 2006. С. 222-229.
29. Попова А. Вербалізація концепту ТАНЕЦЬ / DANCE засобами сучасної англійської мови. *Збірник «Матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми філологічних та лінгводидактичних студій третього тисячоліття у студентських дослідженнях» / за заг. ред. І. В. Гайдаєнко*. Херсон: ХДУ, 2020.
30. Попова А. Структура лінгвокультурам «танець» і «danse» в українській і англійській мовах. *Магістерські студії. Альманах*. Випуск XX, Херсон: ХДУ, 2020. С. 92-95.
31. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. Москва: АСТ: Восток-Запад, 2007. 314 с.
32. Потебня А.А. Мысль и язык. Киев: СИНТО, 1993. 191 с.
33. Приходько А. М. Концепти і концептосфери в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.
34. Радзівєвська Т.В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту: Текст – соціум – культура – мовна особистість. Київ: ДП

- «Інформ.аналіт.агентство», 2010. 491 с.
35. Русанівський В.М. Структура лексичної і граматичної семантики. Київ: Наукова думка, 1988. 232 с.
 36. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980). URL: <http://sum.in.ua/s/pryroda> (Дата звернення: 27.10.2020).
 37. Старко В.Ф. Концепт «гра» в контексті слов'янських і германських культур (на матеріалі української, російської та німецької мов): автореф. канд. дис. Луцьк, 2004. 25 с.
 38. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры. Москва: Академический проект, 2004. 992 с.
 39. Степанов Ю.С. «Слова», «понятия», «вещи». К новому синтезу в науке о культуре // Бенвенист Э. Словарь индоевропейских социальных терминов. Москва: Наука, 1995. С. 5-25.
 40. Тараненко О.О. Принцип андроцентризму в системі мовних координат і сучасний гендерний рух. *Мовознавство*. 2005. № 1. С. 3-25.
 41. Чесноков П.В. Слова и соответствующая ему единица мышления. Москва: АН СССР, 1997. 192 с.
 42. Шишков М.С. Изучение концепта : от парадигматики к синтагматике. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Филология. Востоковедение. Журналистика*. Сер. 9. 2007. Вып.2. Ч. 2. С. 68-70.
 43. Щербо П.А. Особенности вербализации концепта «возраст» в системах типологически разных языков (на материале английской, французской и русской лексики): дис.... канд. филол. наук. Москва, 2008. 266 с.
 44. Dance. Dictionary.com. URL: <https://www.dictionary.com/browse/dance?s=t> (дата звернення: 23.10.2020).

45. Dirven R., V. Verspoor *Cognitive Exploration of Language and Linguistics*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamin's Publishing Company, 1998. 301 p.
46. English Oxford Living Dictionaries. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/environment> (Last accessed: 15.10.2020)
47. Evans V. Lexical concepts, cognitive models and meaning-construction. *Cognitive Linguistics*. 2006. Vol. 17. № 4. P. 491-534.
48. Hewlett B.S., Silvestri A., Guglielmino R. Semes and Genes in Africa. *Current Anthropology*. – URL: www.anthro.vancouver.wsu.edu/.../semes_paper.pdf. (Last accessed: 15.10.2020)
49. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/the-environment> (Last accessed: 21.10.2020)
50. World Book Online. URL: <https://worldbookonline.com/wb/Login?ed=wb> (Last accessed: 25.10.2020).
51. «Bratannica». URL: <https://www.britannica.com/art/dance> (Last accessed: 25.10.2020).

ДОДАТОК

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я,

учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;

- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

(дата)

(підпис)

(ім'я, прізвище)